

Եկ՛ու՛ր, Եկ՛ու՛ր, իմ տնակիս դուռը բաց է այս գիշեր,
Ես աղքատ եմ, ես հարուստ միայն լուսեղ պատրանքով,
Կանգնիս հրեղէն պատմունան իմ մատներովս եմ հիւսեր
Վիշտերու բո՛րբ տատաակով...

Եկ՛ու՛ր, միայն շիւղ մը բեր պարտէզներէդ անասման,
Միայն տերեւ մը չորցած, միայն ցորեն մը ոսկի,
Ուրպէս զի ես ալ տեսնեմ ուխտաւորի մը նըման,
Քու ճերմակ դէմքըդ Սուրբի...

ԱՄՍԵ ԵՐԿԱՅ

ՀԱՆԴԵՍ ՀԱՆԴԻՍՈՒՑ

Մեր մէջ թերթերը սունկի պէս կը բուսնին և սունկի պէս կը մեռնին. անոնք յաճախ ծնունդ են ոչ եթէ գիտական բաց մը լրացնելու, այլ երիտասարդական բոցավառ խանդերու, և շարագուշակ ժամանակներու պահանջը լեցնելու: Սակայն երբ կը դիտեմ մեր շեմարանի սեղանին վրայ կողք կողքի տուած բազմաթիւ թերթեր և լրագիրներ աշխարհիս ամէն կողմերէն առաջուած, սիրտս հպարտութեամբ կը լեցուի՝ տեսնելով փոքրաթիւ ժողովուրդի մը յառաջադիմական բարձր գաղափարը: Հոգ չէ թէ այդ թերթերէն քիչերը պարունակեն ծանրակշիռ յոգուածներ, այդ կը կախուի կենսքի պարագաներէն: Չեմքիս տակ կան տասնեակ մը զանազան առարկաներով թերթերու Հոկտեմբերեան՝ թիւերը:

Շատ քիչ բացառութեամբ բոլոր թերթերը լեցուած են՝ վտարանդի ժողովուրդեան սրտին մէջ հայրենական օճախի կրակը վառ պահելու յորդորներով. տեսակ մը տատաղելի նամակներով, հայրենի լուրերով. և ո՛ր մեծմէ՛ այնքան ախորժով չի սրտներ այդ ցանկալի էջերը:

ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՈՐԵԱՑ

Իր միացեալ թիւը կը բաժնայ սզաւոր մահաւորով մը Հ. Պ. Զաքարեանի. հանգիստ իր հոգւոյն: Հ. Վարդանեան և Հ. Ոսկանեան գրեթէ թերթը լեցուցած են երկու հրատարակութիւններով, մին Եւթաղեան մատենագրութեամբ, հանդերձ Որոտնեցւոյն բառամեկնութիւններով:

միւսը Ս. Ներսէս Լամբրոնացւոյն «Ի վերափոխումն Աստուածածնի» ներբողանով:

Սակայն ինչ որ ինձ հետաքրքրական և շահեկան երեցաւ՝ Պ. Արտնցի գրութիւնն էր, ուր յարգ. հեղինակը մատնագրական արժէքաւոր նորութիւններ կ'որոնէ Մաշտոցի և իւր աշաւ կերտներու կենսքին վրայ, օտար աղբիւրներու մէջ: Հ. Տաշեան ունի բառագիտական պրպտութեան արժէքներ Սրուստագիտական բառգիրքներու մէջ, օտակայն ոչ միշտ իրաւացի դիտողութիւններով: Կը հետեին Չեմազարց ցուցակներ Ս. Նշանի վառուց ի Սեբաստիա, թանկագին երկ մը Գուշակեան Սրբազանէն, գէթ կորսուած և նահատակուած ձեռագիրներու ցանկալի առնունները այսպէս կը պահուին դարերով: Դեռ կան քիչ թէ շատ շահեկան գրութիւններ Շանթի «Հին Աստուածներ» ալ վրայ պատմական և կենցաղագիտական դիտողութիւններ — Բաբգէն Սրբ. ի խալամը Հայ Մատենագրութեան մէջ — Հ. Կոզեանի համարակալանք՝ է դարուն — Հ. Գառնիֆիլեանի Հայ — Լուկուլիան պատերազմները և Տիգրան Բ:

ՆԱԽԱՍԱՐԻ

Եթէ «ՀԱՆԴԵՍ ԱՄՍՈՐԵԱՑ» լուրջ և երբեմն չափազանց ծանր է՝ «ՆԱԽԱՍԱՐ»ը ընդհակառակն գիտցած է Որոտնեան առածին համեմատ օգտակարին հետ քաղցրն ալ խառնել, ընդգրկելով Բազմավիպի նկարագրերը: Զբօսեցուցիչ են տա-

1. Պարբերականներու երբեմն յապաղումներուն պատճառաւ Համբոյն հանդիպող միշտ պիտի խոսի «ԲԱՅՄԱՎԻՊ»-ի հրատարակութեան ամեն մ'առաջ շատեմ հան-

դէսներուն վրայ: Այս բաժինը միանգամայն զօգ պիտի հազմէ բոլոր Հայ թերթերուն մէջ և ազդ ու գրախոսական մը լաւագոյններուն համար:

դերը և հաճելի ընթերցումը և միանգամայն չափեկան:

Խմբագրականը «Լյուսակցական և քաղաքական գիծը գրականության և արձանագրության մեջ» օգտաբեր խրատ մ'է ամենուս, որ գիտնանք Եւրոպական միջին և Գալիֆորնիա, արուեստի ու գրականութիւնը վեր բռնել կուսակցական նեղ շրջանակներէ: Պ. Հ. Բալուեան կը գրէ «Միասնք Մեծարեմք և իր գործը», մեծ հաճութիւն և հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի, մանաւանդ որ սրբելի դէմք մ'է այն՝ որուն վրայ կը խօսի:

ՆԱԽԶԱՐԱՐ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԱՅՈՒՄ, ինչպէս և ՎՈՅՆԱՐ, գեղեցիկ վերաբերմունք մ'ունին քաջաբերական լայն ասպարէզ տալու նորեկ ամէկոտ բայց տաղանդաւոր գրիչներու. դա Բազմապիպի դաւաճող ոգին է որ կամաց կամաց կ'ընդհանրանայ: Ներկայ թիւը կը խօսի Պ. Շ. Նարդունիի արձակագիր հեղինակին վէպիկներու և բանաւտեղծութեանց վրայ, նորշնորհէն կը հասկցուի որ կորովի և կայստառ ոճով վէպիկներ են, մաւնաւանդ «Իշա»ն:

Մանաւոր շահեկանութիւն ունի «Հայկական աւանդապէսը Երրովկեան քրդերոյն մէջ» գրուած թիւը, ուր առասպելախառն ոճով կը պատմուի Տրդատ Գ-ի դարձն ի Քրիստոսոյնութիւն: Հայ լեզուական դարաւոր յարաբերութիւնները շատ շահեկան են, և սակայն ոչ մէկ կերպով դեռ չեն լուսաբանուած: Հուսկ կը հետեի ցուցակ մը Պրլաւանայ թատրոնի դերախառններուն և խաղացած իրենց դերերուն Պ. Ս. Դաւթեանէ:

ՀԱՅՐԵՆԻԻԹ

Իր ստուար հատորով, և յաճախ հեղինակաւոր յօդուածագիրներու տողերով, գրեթէ լաւագոյն թերթն է արդիական պարբերականներու: Մի միայն թ. Հայաստանի մի քանի թերթեր են որ հոս գան հաստատելու իրենց ծառայով Հայրենիք ամսաթերթին: Պատիւը ամենուս է երբ գրողները հայ են և ինչ կուսակցութեան ալ պատկանին. գեղարուեստը կուսակցութիւն չունի:

«Յայգերգը» արձակ բանաստեղծական վէպ մ'է: «Խոզի համար» Զաւէշա մը պոլշեիկեան Հայաստանի կեանքն է: Մ. Վարանդեան «Ուշացած մարգարէներ» յօդուածով կուռ ոճով պատասխան կու տայ Պ. Լէօնի, դաշնակցութեան վրայ ըրած յարձակումներուն, գորս հայ ցուտին ձախողութեան պատճառ կը համարէր:

Պ. Միսասեան «Հաւաք և հաւաք» վերնագրով յօդուածին տակ, Հայ ազգին ծագման վրայ շահեկան փնտրութիւն մը կատարած է, նոյնացը

նեղով Հատան հին և զօրաւոր ցեղը – Հայ ցեղին հետ, ըստ երկու նորագիտ սեպածն արձանագրութիւններու: Մնացած գրութիւններն են. «Հայրենիքիս ծոցէն» – Տիրոջ այգիին մէջ – Նախմ որդին է (Շիրվանդատէ): Գիւղատնտեսական հարկերը թ. Հ-ի մէջ և այլ դիւլագանալէպեր յիշադրողական կեանքէ առնուած:

ԿՈՑՆԱԿ

Իր հոկտեմբերեան չորս պրակներով եկած է հայու գրական պաշարը աւելցնելու. էապէս նուիրուած են քաղաքական և լրագրական յօդուածներու, ինչպէս նաեւ քննարկական գրութիւններու: Երկու աշխատութիւններ կան որ հետաքրքրական են, Պ. Գուրեանի «Պաշտպանական» թուրքականիցիները և Հայ Եկեղեցին», ուր յարգ. Հեղինակը, հակառակ առաջինը երեքստնայն վերնագրով յօդուածներու, կ'ապացուցանէ թէ Պաշտպանները բացարձակապէս բողոքականութեան նախատիպերը չեն. յետոյ մէջբերումներ կ'ընէ Սամուէլ Լորի բողոքական պատմագրին անոնց բարբի վարդին անարատութեան վրայ գրած ճառերէն, հակառակ ճշմարտութեան և ակնաստես վկայներուն Օմեցելոյն, Լաստիվերոյոյն և այլն:

Միւս գրութիւնն է Հայ Հանճարը արաբ մատենագրութեան մէջ, երկու բանաստեղծներ Ռզաւլաւ Հասուն և Սահակ Էտիպ, վերջին դարերու հեղինակներ արձակ և ոտանաւոր գրութիւններու: Փափաքիչ էր որ յարգ. յօդուածագիրը մեզ ծանօթացնէ նաև անոնց գրութիւնները իրենց ամբողջական թարգմանութեամբ:

Մնացած գրութիւնները գրեթէ ամբողջովին տեղեկատուութիւններ են և կամ կենցաղագիտութիւններ. «Հայ դպրոցը» – Մոսկուի վէճը – Գործնական իմաստասիրութիւն – Տէրբի դատարանին շուրջ – Սիւրիական նամակներ – Հայաստանի ամերիկոսները – Նախնէի Տեղեկագիրը – Խրոպիսի մօտ – Բարեշրջումը – Երազ մը, մեկնութիւնն ոչ պատասխանը – Նոր Հայք – Թեմիսիս մրցախաղը – Լեւոնի վեր-Եղբարապող Չարոսիին քաջան կեանքը» և այլն և այլն:

ՀԱՅ ԽՕՄԵՆԱԿ

Պոլսոյ կրօնական պաշտօնաթերթը, հոկտեմբերով իր գոյութեան Բ. տարին կը մտնէ: Նաւրոյեան Միջազգայն մշակուած ճառով մը կը դրուատէ «Հայ Եկեղեցւոյ դերը մեր կեանքին մէջ», մատնանիչ ընելով անոր կատարած գիտական

բարձր առաքելութիւնը դարբերու ընթացքին մէջ. գրականութիւն, ճարտարապետութիւն, երգ, նկարչութիւն, եւած են եկեղեցւոյ ծոցն, հեռակ յորդորակով մը կը հրաւիրէ ՏՅԻ մօտ ունկնդիր քահանաները փարիլ հոգւով չափ անոր հնաւանդ սրբութեանց, տարածել եկեղեցասիրութիւնը դպրոցներու և ընտանիքներու մէջ:

Ազանունի Սրբաբան խօսելով «Ս. Մեսրոպ-աւուսիտ, կամ Համալեզայրութիւն» յօդուածին մէջ՝ Մեծ Հայուն ի Բունաստան կատարած ուղեւորութեան վրայ, անոր միաբանակցիլը Անհանգստից (= Ակուսիտ) վանքերուն մէջ, և ազգուած երուսաղէմի Սրբավայրերու մէջ գաւազան ազգերու միասնաբար աղօթքներէն՝ «որ Նախնի դարերու սիրոյ և միութեան արդիւնք» ներէն է՝ կը փափաքի նոյնը տեսնել նաև ներկայ բաժան բաժան եղած եկեղեցիներուն մէջ:

Տէրին Հ. Իսքէնտէրի «Կսանացի արժանապատուութիւն»ը շատ մշակուած ռոմով է, ուր մեծ դրուատիքով կը պատկերացնէ կնոջական պատիւն ու յարգանքը դարերու ընթացքին մէջ, շատ տեղ երևակայական հայեացքներ են. կենցաղական և բարոյական առաքիներութեանց համար կ'արժէ կարգաւ: «ԽՕՏԱԿ»ը կը փակուի Պատպէլի թղթակցութեամբ մը, ուր կը պարզուի Հնդկաստանի եկեղեցական վիճակը, քահանայի կարիքը, ժողովրդեան թիւը 2208 հօգի եօթը հարուստ եկեղեցիներով:

ԱԶԱՏ ՅԵԿԵՂԵՏԻ

ԽՕՏԱԿԻ քով շարուած է Երևանի կարմրած եկեղեցւոյ պաշտօնաթերթը, իւր անհասկանալի լեզուով և եզական նկարագրով:

Լեզուանի և խիզախ խմբագրականը յարձակման բռնած է Էլմիաժինը իւր «Քարացած» միաբաններով, որոնք շրջապատած կաթողիկոսը ուզածնին անտանձ կերպով կը գործադրեն եղեր, ինչպէս կ'ըսէ ինքը:

Այս դժգոհութիւնը կ'երեի թէ Երևանի մութ անկններու մէջ տեղդոտ և խուլ կոխ մ'առաջ բերած է կղերի մէջ. որով մաս մը կը ձկտի հիմեղ Ազատ Յեկեղեցի, բայց ոչ մայր եկեղեցիէն բաժնուած, և մաս մ'ալ մնալ պահպանողական. ներկայ թիւը գրեթէ ամբողջովին նուիրուած է «Ազատ Յեկեղեցական Յեղորայրութեան» կանոնադրութեամբ: Եթէ թերթն ունի չափազանց արդիացած գաղափարներ, սակայն կը գտնուի մէջը նաև ուղիղ մտարկումներ անպարտաճանաչ կղերականներու, և անձկագին

տեսչ մը նորոգելու եկեղեցին՝ միշտ հին հաստատ սկզբունքներուն վրայ. բաւ է որ սակայն հոս կանգ առնեն: Պրոֆ. Ն. Պալիտայան ունի վերլուծում մը նրոնցի գաղափարին: Հ. ԿՈՏԱԿԻ առնուած յօդուածը «Քրիստոնեոքները Քրիստոս և» լիքն է անգիտակ գրչի մը սխալներով:

Թերթին վերջին մասը նորէն բռնկած է բարեկրթական հրատապ հարցերով, «Միտաբաց դիմումներ, և կենդանի արձագանքներ» իւր քրոնիկ:

ԴԻՏԱՐԱՆ...

Եւ («Քրիստոսի ներկայութեան մոնէտիկ») Սերգէս վերնագին իսկ կը ցուցնէ իր արտառըւլը ցարդ թարգմանութիւններ ստաւ սըրդերու գրքերէն. լաւագոյն պիտի ըլլար մեր հայրերու հոգւով սնուցանէր իր ընթերցողները: Յաշտեանական կեանք երկրիս վրայ-Երկուս մեծ փրկութիւնները - Ամեն մարդ փրկուելու միայն մեկ պատկերութիւն պիտի ունենայ - և այլն:

ՀԱՅ ԿԻՆ

Կիսամտեայ հանդիսին ղգբախտաբար հոգ տեսերի Բ. Թիւն ունի միայն իր կոկիկ տպագրութեամբ և խնամուած յօդուածներով՝ պատիւ է Հայ տիպար կիներուն: Սկզբը կոչ մ'ուղղուած է հայ կիներու՝ Կ. Պրոսպ. Ազգ. հիւանդանոցի հոգն ստանձնելու: Ն. Մ. Սեպուհեան և «Կսանացի ձեռքը Հանր. գործերուն մէջ» գրութեամբ նոյն կը շեշտէ: Գ. Ա. Մազլըմեան կոկիկ պատասխան մը կու տայ Պր. Գ. Գրիգորեանի հարցման, թէ «Ամուսնի մը անհաստատութեան պարագային կ'իւր ինչ դիրք պէտք է բռնէ և փոխադարձաբար: «Միշտ հաշտուող երբ մարդկային տկարութիւն է և գրով կարելի է բռնել. երբ հրէշային է, քաժանութիւն, քայց վայ տղաքներուն երէ ունին»: Յաշտութեամբ կան «Մահառան երգեր, (սո) - Արտանաստեղծ, վիպակ մը: Կենցաղագիտական բաժինը յանձնարարել է ամենուն: «ՀԱՅ ԿԻՆ»ը թերթին մը բացած է, Ա. Վիսնանդի Շարդրի կիրիկ հոգաւորով վէպին. թարգմ. Սիրվարդ Մկրտչ. Մկրեանցի:

ՅՈՒՇԱՐԱՐ

Հ. Բ. Բ. Միտեան Ամերիկայի շրջանին պաշտօնաթերթը, կոչ մը կ'ուղղէ Գաղթականները փոխադրելու հայրենասիրական գործին համար, ապա հաշտեանութիւն իւր կատարած մարդասիրական գործերուն:

Կը սիրեմ կարգաւ կորովի պատանիներու
եռանդուն գրութիւնները, որոնք վերապրող
կեանքերու խոստովանից հունձքեր են:

ՄԱՐԶԻԿԸ

Ուրախութեամբ կ'արձանագրէ իւր անդամա-
կից Պ. Մարգիսեան պատանւոյն յաղթանակը
վառնայի ազգային վազքերուն մէջ:

ՈՎԱՍՍՈ

Նուիրուած է այս ամսով Գաշնակցութեան
35ամեակին՝ զովասանական յօդուածներով:

ԱՐԻ

Կը նկարագրէ իր Ռումանական խումբերու
բարոյական առաքելութիւնը ի Պետարպիւս,
ուր թէ և մրցանքին մէջ յաղթուած են, սա-
կայն տեղացի հայութեան մէջ մեծ ոգևորութիւն
առաջ բերած են:

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼ (Սասանդական բաժին)

Այս թերթը տխուր գրութիւն մը նուիրած է
անապատներու խորերը՝ դեռ տառապող հազա-
րաւորներու փրկութեան:

ՏՈՒՆ և ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՇԱՐՈՒՄ

Խմորաւիպ թերթեր են: Լի պարզուկ գրու-
թիւններով:

ՓՈՒՆՋ

Մանուկներու կրթիչ հաճելի ընթերցումներ:

ԾԻԱԾԱՆ

Նուիրուած է անուս դասակարգին զարգաց-
ման համար, «Հայ դիցաբանութիւն» Գանթ
փիլիսոփան», «Երկրին փաղաքները (Ամասիա,
Այաս): Աշխարհիս ամէն կողմէն համառօտ գի-
տական և փաղաքական տեղեկութիւններ, ոչ
գերծ երբեք գիտական սխալներէ:

Դեռ կան շատ մը թերթեր, որոնց վրայ հա-
ճոյքով պիտի խօսէի, սակայն հոկտեմբերեան
թիւերը չունենալուս պատճառաւ, ստիպուեցայ
լռել:

Հ. Վ. ՅՈՎԱՆԵՍՅԱՆ

ԱՅԼԵԻՍԵԻՔ

ՍՏԵՓԱՆ ԷԼՄԱՍ

(Իւ Զնդեան 61թուրդ Գրեթեյնի ուղիւ)

Ժնեւի մէջ արուեստագէտ բարեկամ
Պ. Ստեփան Էլմաս այս կաղանդին կը
տօնէ իր ծննդեան վաթսուներմէկերորդ
տարեկալը: Իր կեանքը ծանօթ է հայ
հասարակութեան, քանի որ Պոլսոյ Ժո-
ղովորդի Զայնը և Անտիպը, ու այս տա-
րուան Թէոդիկի Ամենուն Տարեցոյցը բե-
րին ինծիմէ հակիրճ ծանօթութիւններ՝ հայ
նշանաւոր երգահանին մասին: Բազմապիկ
մէջ կ'ուզեմ խօսիլ անոր գործերուն կազ-
մին վրայ՝ քիչ մը աւելի մանրամասն:

Ստեփան Էլմաս մեր մէջ առաջինն է,
որ գիտցաւ զոտո եւրոպական ըլլալ, այն
իմաստով՝ զոր կ'ըմբռնենք երաժշտութեան
մէջ, Գանի որ ան անաւ եւրոպական միջնո-
ւորտին մէջ մեծ վարպետներու շուքին,
և առաւ հիմքը արեւմտեան, յետոյ զայն
իր անձին նկարագրովը շաղախելու:
Վասն զի Էլմասի նկարագիրը զօրաւոր
դրոշմ դրած է իր գործերուն, որոնք
հակառակ իրենց զուտ արեւմտեան նկա-
րագրին, էլլամանակ ալ են:

Առաւելութիւնը Էլմասի մօտ, ուրիշ
հայ բոլորդիէներու մէջ, կու գայ հե-
տեւաբար հեղինակին եւրոպական ճաշա-
կէն. բան մը՝ որ անոր հանճարին պատ-
ճառով քաջութիւնը կու տայ մեզի ա-
րուեստագէտը դասելու Լիսդի, Շոքենի,
Չերնիի և ուրիշներու կարգին: Ու ասի-
կա՝ առանց չափազանց ըլլալու, քանի
որ նախ Էլմաս բախտը ունեցած է հան-
ճարեղ Լիսդի աշակերտն ըլլալու: Եւ աշա-
կերտ է ան՝ քիչ մըն ալ իր գործերուն
մէջ (Sonates): Գալով Շոքենի, ասիկա
գիտցած է Էլմասի ալ սրտին իր հետքն
զօրաւոր կէտեր ձգել: Հասկնալի է ասի-
կա, քանի Էլմասի նկարագիրը ունի ար-
դէն շոքենեան խառնուածք: Երբ աւել-
ցուի ասոր վրայ ընդհանրապէս հայկա-